

75

Академік НАМН України М. Д. Тронько

Роботи з експериментального обґрунтування доцільності використання культивованих *in vitro* клітин ендокринних органів для дослідних і клінічних потреб у 1989 р. удостоєні премії ім. О. О. Богомольця НАН України.

З перших днів після аварії на Чорнобильській АЕС М. Д. Тронько брав безпосередню участь в організації госпіталізації та обстеження в клініці Інституту евакуйованих із 30-кілометрової зони дітей та підлітків, у проведенні масових обстежень щитоподібної залози у дітей із забруднених радіонуклідами територій. Він є одним із співавторів системи трирівневої диспансеризації постраждалих внаслідок аварії на ЧАЕС, яка чітко програмує місце і обсяг обстеження значних контингентів дітей, підлітків та дорослих.

Питання з Чорнобильської наукової тематики стало пріоритетним напрямом у науковій і практичній діяльності М. Д. Тронька. Він зробив значний внесок у вивчення впливу радіаційного фактора на канцерогенез у щитоподібній залозі. Отримані дані лягли в основу створення у рамках міжнародного українсько-американського тиреоїдного проекту клініко-морфологічного реєстру раку щитоподібної залози в осіб, що були дітьми та підлітками на час Чорнобильської катастрофи, з подальшим аналізом морфологічних характеристик залежно від дози отриманого ¹³¹I та молекулярно-генетичних ушкоджень. Більш ніж 5 тисяч дітей, хворих на рак щитоподібної залози, пройшли лікування в клінічних відділеннях інституту. За активну діяльність у ліквідації медичних наслідків Чорнобильської катастрофи у 1994 р. ювіляр нагороджений Почесною грамотою Верховної Ради України.

Микола Дмитрович Тронько продовжує керівництво низкою міжнародних наукових програм: «Чорнобильський банк тканин – координовані міжнародні дослідження радіоіндукованого тиреоїдного раку»; Українсько-американське дослідження репродуктивного здоров'я осіб, що зазнали пренатального опромінення; генетичний тиреоїдний проект. Останній, завдяки досягненням сучасних технологій, спроможних досліди-

28 лютого виповнилося 75 років директорів Інституту ендокринології та обміну речовин ім. В. П. Комісаренка НАМН України, завідувачеві кафедри ендокринології НМАПО ім. П. Л. Шупика МОЗ України, заслуженому діячеві науки і техніки України, лауреатові Державної премії України, академіку і віце-президентові НАМН та члену-кореспондентові НАН України, докторові медичних наук, професорові Миколі Дмитровичу Троньку.

По закінченні у 1967 р. Київського медичного інституту ім. О. О. Богомольця Микола Тронько став аспірантом академіка НАН України В. П. Комісаренка у нещодавно відкритому Київському НДІ ендокринології та обміну речовин. З цим інститутом пов'язана вся його наукова кар'єра: аспірант, молодший, старший науковий співробітник, вчений секретар, заступник директора, директор інституту з 1986 р. і одночасно завідувач відділу фундаментальних та прикладних проблем ендокринології.

Наукова діяльність М. Д. Тронька охоплює широке коло проблем, зокрема вивчення механізму дії гормонів, регуляції внутрішньої секреції, трансплантації культивованих клітин ендокринних залоз. У його кандидатській «Вплив 0,П'-ДДД на зв'язування кортикостероїдів транскортином плазми та їх метаболізм у печінці» (1971) і докторській дисертації «Особливості обміну стероїдних гормонів при експериментальній ендокринній патології» (1984) ці напрями досліджень використовуються для з'ясування функціонального стану кори надниркових залоз за різних умов.

ти повну геномну послідовність ДНК, дасть можливість отримати комплексну характеристику геномних змін у післячорнобильських радіогенних папілярних карциномах щитоподібної залози, порівняно зі спорадичними випадками, з урахуванням інформації щодо ступеня радіаційного опромінення, гістопатологічних характеристик пухлин та клінічного перебігу захворювання. Велике значення для світової науки має також проект, що проводиться спільно з Університетом Нагасакі стосовно порівняльного гістопатологічного аналізу папілярних карцином щитоподібної залози, видалених після радіаційних аварій на Чорнобильській та Фукусімській АЕС.

Протягом багатьох років провідним напрямком наукової діяльності М. Д. Тронька є проблема цукрового діабету. Важлива медико-соціальна значимість цієї проблеми для населення України зумовила прийняття Комплексної програми «Цукровий діабет», ініціатором та розробником якої був очолюваний ним інститут. Завдяки Програмі створено умови для значного поліпшення медичної допомоги хворим на цукровий діабет, своєчасне виявлення хвороби та її ускладнень, поліпшення якості життя хворих. Під керівництвом М. Д. Тронька вперше в Україні створені бази даних державного реєстру дорослих та дітей, хворих на цукровий діабет, що дає можливість здійснювати динамічний контроль за кожним випадком захворювання, розв'язувати важливі наукові завдання і практичні питання лікувально-діагностичного процесу. Під безпосереднім керівництвом М. Д. Тронька було проведено клінічне випробування та впровадження в практику вітчизняних інсулінів, ізодибуту, L-тироксину.

Під керівництвом Миколи Дмитровича розроблено Державну програму профілактики йододефіцитних захворювань та проведено обстеження населення на йододефіцит по всій території України. Запропоновані шляхи подолання йодного дефіциту в Україні, одним з яких є підготовлений проект закону «Про попередження станів і захворювань, спричинених йодною недостатністю», який передбачає постійний моніторинг йодної забезпеченості та захворюваності населення і впровадження масової йодної профілактики шляхом вживання йодованої солі.

Індекс Хірша М. Д. Тронька за наукометричною базою Google Scholar становить 37, а за Scopus – 30.

Основні наукові праці за останнє десятиріччя: «Регулятори функції кори надниркових залоз» (2009); «Mechanism of apoptosis in thyroid cells under thyroid pathology (review)» (2010); «Наукове обґрунтування масової профілактики йодозалежних захворювань шляхом оптимізації вмісту йоду в раціоні харчування» (2011); «Настольная книга врача-эндокринолога. Справочник врача» (2012); «Iodine-131 dose-dependent gene expression: alterations in both normal and tumour thyroid tissues of post-Chernobyl thyroid cancers» (2013); «Инсулинотерапия: вчера, сегодня, завтра» (2014); «Thyroid cancer in Ukraine after Chernobyl. Dosimetry, Epidemiology, Pathology, Molecular Biology» (2014); «Age distribution of childhood thyroid cancer patients in Ukraine

after Chernobyl and in Fukushima after the TEPCO-Fukushima Daiichi NPP accident» (2014); «Сахарный диабет. Иммуитет. Цитокины» (2015); «Histopathological features of papillary thyroid carcinomas detected during four screening examinations of a Ukrainian-American cohort» (2015); «30 лет аварии на Чернобыльской АЭС. Молекулярно-генетические механизмы канцерогенеза в щитовидной железе» (2016); «Активність протеїнази Akt у пухлинах щитоподібної залози людини» (2016).

Наукову діяльність М. Д. Тронько поєднує з педагогічною. Як науковий керівник освітнього проекту «Школа ендокринолога» він приділяє значну увагу підготовці наукових кадрів та підвищенню кваліфікації лікарів-ендокринологів. Нині М. Д. Тронько є завідувачем кафедри ендокринології Київської академії післядипломної освіти ім. П. Л. Шупика та головним ендокринологом МОЗ України.

Автор понад 550 наукових праць, серед яких 41 монографія, 38 Деклараційних патентів на винаходи та авторських свідоцтв. Підготував 12 докторів та 12 кандидатів наук.

М. Д. Тронько провадить велику науково-громадську діяльність. Його обрано президентом Асоціації ендокринологів України, він також є президентом Української діабетичної федерації, членом Президії та віце-президентом НАМН України, заступником голови Наукової ради при Президії НАМН України (відділення теоретичної та профілактичної медицини), Головою консультативно-експертної групи «Ендокринологія та обмін речовин. Лікарські засоби» Державного експертного центру МОЗ України, Головою консультативної групи центрального формулярного комітету МОЗ України «Ендокринологія та обмін речовин». Він є членом Європейської та Американської асоціацій з вивчення цукрового діабету, Європейської тиреоїдної асоціації, членом Міжнародного комітету з ліквідації йодного дефіциту при ООН, головним редактором журналу «Ендокринологія» (індексується в міжнародній наукометричній базі Index Copernicus International), членом редакційних колегій «Журналу НАМН України», «Міжнародного ендокринологічного журналу» та низки вітчизняних і зарубіжних медичних часописів.

Видатні наукові досягнення М. Д. Тронька відзначені премією ім. академіка О. О. Богомольця НАН України (1989), Державною премією України в галузі науки і техніки (2007), премією ім. В. П. Комісаренка НАН України (2008). М. Д. Тронько є повним кавалером ордена «За заслуги» (2004, 2015, 2019), нагороджений Почесною грамотою Кабінету Міністрів України (2004), Грамотою Верховної Ради України «За заслуги перед Українським народом» (2008). За видатні заслуги в галузі радіаційної медицини М. Д. Тронько став лауреатом Нагасакської Меморіальної премії миру ім. Такаші Нагаї (Японія, 2012 р.).

Президія НАМН України щиро вітає шановного Миколи Дмитровича з ювілеєм, зичить йому гарного здоров'я, творчої наснаги, реалізації нових ідей та планів у його багатогранній діяльності.